

Любов ІЛЬНИЦЬКА

**ХУДОЖНЯ ЕНЕРГІЯ
БАЛЕТНОГО МИСТЕЦТВА
У ЖИВОПИСНІЙ ПЛАСТИЦІ
ВАСИЛЯ БРАТАНЮКА
ТА КОСТЯНТИНА ЛОМИКІНА**

Натхненний та витончений спосіб блукання європейськими художньо-стилістичними ствердженнями декларує контекст розуміння тематичних переваг розбудови мистецтва поза звичним простором портретно-пейзажно-натюрмортного світу. Імпресіоністична та разом з тим і реалістична динаміка пріоритетних поглядів на образотворчий пошук віддзеркалення справжньої сутності людського буття бере вектор на опанування принципами та законами соціального життя, розгортає перед глядачами площини професійних моделей викриття похибок відчуження стрімкої доленосності невідворотного мерехтливого початку. Митець ніби запитує: — чи є місце роздумам тендітної душі у розмаїтті буденної тривалості? Відтак, завдання справжнього художника полягає у відкритті складного характеру гармонійного зростання часу доби у щоденних сутінках протиріч. Тематичний відбір змальованих сюжетів налаштовує глядачів на перегляд думок автора з приводу подальшого шляху «прекрасного» у суперечливих акордах невимовленої скорботи легких позначок пристосування юнацької відчайдушної палкості до звитяжної нескінченої внутрішньої боротьби із нерозв'язаним напруженим малюнком вічності. Саме Едгар Дега помічає візерунок енергійного та водночас самотнього сходження до власних джерел наполегливої інтуїтивної чарівності, і започатковує серію робіт, присвячених балетному життю, не тільки сценічному, але й закулісному. Цю виважену та яскраву живописну думку підхопили багато митців. Свій внесок у створення галереї балетних образів зробили і вітчизняні митці — Костянтин Ломикін та Василій Братанюк, творчість яких демонструє аналіз театрального середовища, деталізує невечерпну могутність сили особистісної жертвовності, розкриває перед глядачами повагу перед юністю та здібністю саме балетної вдачі.

Продовжуючи вишукану європейську лінію розповіді про танцювальне життя, як одвічний пошук гармонійного насиченого ритму жіночності, який існує на противагу мінорності ході герменевтичного кола передбаченого соціального сюжету, В.І. Братанюк та К.М. Ломикін знаходять свій вимір творчих

епічних нюансів втілення кульмінаційного виокремлення особистісного початку націлення на несамовиті здобутки шаленою ціною відсторонення від сталого ритму життя. Однак, на жаль, яскрава творча думка у академічному виконанні двох вітчизняних митців оминає контекст зацікавлення у мистецтвознавчих дослідницьких колах. Наукових робіт стосовно зазначеної проблематики існує досить обмежена кількість і навіть досліджень, де б безпосередньо аналізувалися мистецькі узагальнення кожного з художників майже поодинокі, а оскільки цей рік є ювілейним для обох діячів, то і мета статті, в найпершу чергу, полягає у спробах привернути увагу широкої читацької аудиторії до маловивченої, але актуальної і неповторної спадщини нашого всесвітньо відомого сучасника Василя Івановича Братанюка, який народився у 1964 р. та народного художника України Костянтина Матвійовича Ломикіна (1924–1993).

Без перебільшення варто підкреслити, що гнучкість живописної мови митця передусім розкриває внутрішні властивості індивідуальної стилістики, адже захопливі пріоритети вишуканого візерунку духовного творчого потенціалу художника дивовижним чином стверджують неповторність обраного шляху-долі, своєрідність якого віддзеркалюється у довершених скарбах — власному розумінні оточуючої дійсності крізь натхненне насичення особливого тендітно-одуховленого значення світу у відтворених відкриттях: образних акцентах мистецького простору — таких переконливо чудових, як на численних полотнах Василя Братанюка та Костянтина Ломикіна. Звісно, загальнозрозумілим є той факт, що саме універсальна палітра майстерності — це, зазвичай, пошук свого підходу до реалістичної парадигми втілення вражаючого способу заволодіння увагою глядацької аудиторії. Проте, складність формотворчого наповнення не завжди легко усвідомлюється шанувальниками та поціновувачами мистецтва. Тим не менш, глядача завжди дивує — а, звідки ж береться художня суть магнетизму розповіді про прекрасне у звичних елементах дієвого та уречевленого світу? Художнє спостереження за упізнаними сутностями життя змальовує чітку парадигму певного напрямку. Оволодіння класичною мовою оспівування знайомої для поціновувачів тематики, стає, до певної міри, творчим етапом-завданням, а далі — вже визначною сторінкою для яскравого злету митця, який уславлює вітчизняну культуру навіть на відстані відомими знаковими картинами-домінантами.

Змістовні риси творчого портрету митців, без перебільшення, взаємопов'язані, особливо ця риса викристалізовується із вибудовуванням поєднань біографічних фактів разом з одночасним потужним зростанням самобутнього паростку дивовижного імені Василя Братанюка — адже саме Костянтин Ломикін сприяв становленню яскраво обдарованого юнака і власним прикладом заохочував до віднаходження свого складного тематичного виміру у реалістичному погляді на живописну культуру трансформування сутнісних потаємних людських

К. Ломикін. У балетному класі. 1980. Полотно, олія

значень певної психологічної напруги у намаганнях знайти себе і не розгубитися, виявляючи на картинах балетні настрої соціально обумовленого характеру. Твори К.М. Ломикіна «У балетному класі» (полотно, олія, 1980), «На репетиції» (полотно, олія, 1974) змушують розмірковувати над сутінками долі прекрасних танцівниць — створений образ естетичного ідеалу краси — це автоматична щоденна безіменна праця кожної, неймовірно зображеної особистості. Проте, варто запитати самих себе: чи можливий інший шлях у балетному та й у живописному мистецтві ніж тернистий? Гарно малювати — цього мало — треба жити мистецтвом, подолати усі скрутні соціальні перепони заради здійснення завдання лише обраних — поставити своє прізвище поруч із тими, хто навчав та допомагав зміцнити природні здібності та талант. Цей еквівалент готовності до продовження образотворчої традиції і перейняв у своїх видатних вчителів Василій Братанюк.

Після закінчення Одеського художнього училища імені М.Б. Грекова, на початку формування своєї живописної манери, доля Василю Братанюку дарувала безліч зустрічей із дивовижними наставниками — народними художниками країни, окрім Костянтина Ломикіна — це і Михайло Ряснянський, Тетяна Яблонська та Михайло Божій. Отже, після навчання у Одесі, В. Братанюк перебуває у Миколаєві та Києві, де відшліфовує своє природне глибинне чуття складного колориту та композиційного ритму у наближенні до майбутніх всесвітньо

визнаних шедеврів. Надалі присутність українського подиху буде відчутним базовим оцінювальним виміром у співвідношенні двох мистецьких навчально-виховних систем: одесько-київської та Санкт-Петербурзької. Відтак, акумулюючи найкращі зразки художньо-професійного способу мислення та існування, безпосередньо і спонукали його в подальшому до активного розкриття власного важливого наміру — невимушеним чином, яскраво продемонструвати граційну зосередженість спілкування із мистецтвом за допомогою висвітлення інструментами живопису захоплення перед саможертвністю творчої особистості у мистецькому житті. Який потрібен для цього комплекс індивідуальних сполучень? Роки зосередженої роботи над оволодінням технічними можливостями стали основою, на перший погляд, легкої та зворушливої розповіді про невмируще мистецтво балету і коротке перебування у ньому тендітних та відданих танцівниць. Вдала стилістична довершеність робіт Василя Івановича Братанюка концентрується на академічному поступі самоствердження, на традиції виховання впевненого професійного та наполегливого майстра. Отже, набутий за роки навчання механізм універсального технічного розуміння становлення класичної природи мистецтва, розгортається при вкладанні у свої твори власної життєвої енергії — теплої духовної пластики вельми цікавої для глядача.

Розкриття балетної вимови — це одне з творчих завдань видатних вітчизняних майстрів. Художнє занурення та дотик до спалахів балетної енергії, осяяння строкатого виру почуттів — власний живописний професійний лейтмотив складної композиційності В. І. Братанюка, важливий початок якого можливо віднайти і у композиційних рішеннях К. М. Ломикіна. Кожен з них відкрив свій спрямований стиль, який чітко виблискується завдяки вмілому пензлю у довершених відбитках танцювально-палаючої закарбованої миті — власне і перших балетних кроках болісного зростання, і у хвилюючому закулісному очікуванні свого буття та у грандіозній кульмінаційності апофеозу сценічного пафосу низки видатних імен легендарних балетних постатей. Одночасна епічність і тихе піднесення, об'єднане радістю створення вічної граційної витонченості. Висвітлення балетних променів на полотні стає прагненням зрозуміти риси дихання саможертвної вдачі, наполегливої праці в мистецтві. Картинне створення натхненної розмови з аудиторією — це невловиме прохання майстра дивитись не стільки на змальоване балетне життя, а скільки на драматургію серця доленосної виснажливості — роздуми художника прописані широко й чітко, тому є переконливими і зрозумілими, а відтак, візуально читаються легко. Отже, можливості живопису безмежні, хоча до балетної тематики зверталися найвидатніші — зокрема, Едгар Дега. Все ж таки роботи Василя Братанюка та Костянтина Ломикіна є зразком бажання виявити виміри психологічного діалогу скоріше не з моделлю, а героїнею, віддано закохану у балетну

К. Ломикін. Перед виступом. Танцівниці у червоному. 1985. Картон, пастель

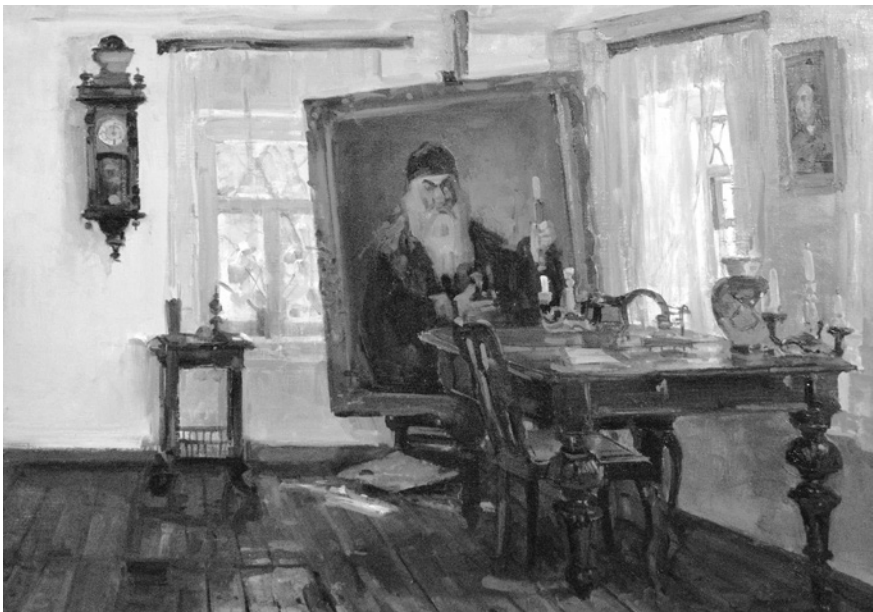
пластику римованої мелодики. Цей мистецький діалог наповнює простір полотен знаковими символічними інколи майже монохромними акцентами наявності нетлінної нерухомості художньої істини: відчуття прекрасного в мистецтві — це поступ особистісного прагнення до одвічної тендітної недоторканої недовсяжності, бо, за обраними В.І. Братанюком драматичними сюжетами «Роздуми», «Сльози творчості», — служіння мистецтву вимагає особливого наполегливого відношення до оволодіння мовою танцювальної естетики.

Художні сходження та досягнення Василя Братанюка та Костянтина Ломикіна відносяться до різних часових проміжків, але мають спільний однокореневий творчий лейтмотив. Хоча це, врешті-решт, і не подобається художнику, проте прихильники В.І. Братанюка за наполегливе бажання митця зафіксувати балетні струмені впливу на оточуючий простір називають його сучасним Едгаром Дега. Суміжний колорит, композиційна динаміка допомагають глядачам відчутти і зрозуміти живописні паралелі з імпресіоністичним віртуозним розмахом швидкого дивізіонізму Е. Дега, але особливий характер багатофігурного малюнку танцювального середовища, несамоविта окресленість пастельних імпровізаційних рухів — дозволяє, перш за все, наблизити саме твори Костянтина Ломикіна до величної світової імпресіоністичної традиції. Навіть назви художніх робіт «Балерина у рожевій пачці» (полотно, олія, 1977), «Перед

виступом» (картон, пастель, 1985) стверджують внутрішнє тяжіння митця до стилістичних наголосів зроблених Едгаром Дега.

Доцільно зауважити, що західна дослідниця творчості Е. Дега Жоана Торрес Рамос робить висновок, який допоможе зрозуміти неочікувані та де в чому то-тожні до живописних роздумів Е. Дега мистецькі пріоритети К. М. Ломикіна щодо унікальності гармонійної композиційної поліфонії жіночих постатей. Зрештою, Ж. Торрес Рамос констатує наступне положення, так би мовити, відповідний супровід уточнення характерних спільних нюансів: «Фігури виокремлені штриховкою, яка має властивості розпадатися на окремі чіткі лінії, підкреслюючи профілі танцівниць... У деяких випадках, художник використовує лінію чорного кольору, яка надає фігурі більшої театральності, пози танцівниць ретельно продумані таким чином, що об'єм, який займають балетні пачки, урівноважений їхніми руками, при чому кожна з балерин виконує певний свій жест» [1, с. 107]. Натхненна композиція трьох балетних танцівниць у червоному Константина Ломикіна ніби співіснує з однойменним і так само пастельним витвором Едгара Дега. Лінійна площина об'ємів розміщує не тільки постаті балерин, а й, все ж таки, і червону динаміку насиченого пафосу застиглої виконавської дії. Створений художній простір дивує характером безкінечної тривалості, глядач отримує за прошення від митця окремо придивитися до узагальненої сутності танцювального буття, а пастельний червоний колір відіграє роль з'єданого першопочатку сприйняття безперервної єдності усіх постатей. Яскрава, але вже елегійна гра-розмова з червоним кольором притаманна і Василю Братанюку. Його вишукана барвистість не височіє, а орієнтує балетну постать на майбутній важкий п'єдестал. Насичена довершеність палаючого вбрання у швидких рухах пензля захоплює водночас, так само, як і у К. Ломикіна та Е. Дега, характерними складними композиційними позиціями. Картини «Юна танцівниця Ольга Павлова» (полотно, олія, 2010), «Народна артистка СРСР Г. Т. Комлева» (полотно, олія, 2007) виявляють зазначену імпресіоністичну традицію окличного розуміння колориту. Окремо слід розглянути твір В. І. Братанюка «Перший спектакль» (полотно, олія, 2005), де постать у червоному танцівниці відіграє паралельним яскравим ритмом удзеркалі. Ця ж композиційна знахідка гри червоного кольору є і у К. М. Ломикіна, саме який у роботі «У дзеркала» (полотно, олія, 1988) розміщує контрастні фігури балерин вже за встановленими характерними зразковими прийомами відкриття динаміки руху художньою енергією балету за винайденими імпресіоністичним розумінням канонічних законів пластики гармонійного перевтілення танцювальних вимірів у живопису.

Прикметно, що роки навчання Василя Івановича Братанюка у славетному Інституті живопису, скульптури і архітектури імені І. Є. Рєпіна (1990–1997 рр.) позначилися саме сформованим визначенням тематичного напрямку дипломної

*В. Братанюк. Майстерня І. Рейіна у Чугуєві. 2013. Полотно, олія.
Ця світлина люб'язно надана автором — фотохудожником Владиславом Гльчаковим*

роботи — адже, це «серія картин присвячена балету». Втім, ім'я Василя Братанюка «добре відоме у балетному середовищі, принципове значення для художника має особисте знайомство з артистами балету — це дозволяє доторкнутися до їх багатого досвіду, відкрити духовну красу великих танцівниць» [2, с. 217]. Наполегливі прагнення підкреслити живописними засобами важливість ширих своєрідностей художньої енергії балетного мистецтва допомогли отримати В.І. Братанюку загальне визнання та відзнаки — у 2000 р. Василь Іванович отримує Гран-прі за експозицію «Балет очима художника». Персональна виставка «Балет» у науково-дослідному музеї І.І. Бродського Академії мистецтв відкрила головне призначення творчого шляху митця — «Василь Братанюк віртуоз своєї основної теми». Слід вказати, що за словами В.Н. Виборжаніна: «створений ним значний цикл робіт демонструє особливий артистичний світ, і вже навіть зараз займає провідне місце у мистецтві» [3].

Живописні роздуми Василя Братанюка над долею балетних артистів — це чуттєво-стрімкий вернісаж-втілення вимірів постійної духовної роботи над спробами винайдення способів надходження художньої енергії у витонченому просторі балетного мистецтва. Варто перелічити декілька відомих картин митця

зазначеного тематично-танцювального вектору: «Анастасія» (полотно, олія, 1999), «Юна танцівниця» (полотно, олія, 1997), «Очікування» (полотно, олія, 2004). Якщо виходити зі слів В. Ванслова про те, що вимоги до розкриття справжньої художності засобами живопису в балетному мистецтві пов'язані зі «специфікою образності (музичністю та симфонізмом танцювальної дії, її узагальненістю, емоційно-ліричною наповненістю, а по де коли і метафоричним значенням)» [4, с. 566], то вказана авторська проблематика теоретичного пошуку саме потужної лінії «витоків художньої енергії балетного вимови у вітчизняній живописній пластиці» абсолютизується предметним чином у цілому ряді творів В. Братанюка, які відповідають вказаній рисі В. Ванслова стосовно майстерної експлікації втаємничених візерунків естетичної категорії прекрасного у схоплених проявах певної образної вимови танцювального буття крізь драматичний світ балетних партій. Таким чином, картини «О. Шангелія. Балет «Лауренсія» (полотно, олія, 2004), «О. Кучерук у ролі Кітрі. Балет «Дон Кіхот» (полотно, олія, 2005), «Н. Поворознюк у ролі Ганни Кареніної» (полотно, олія, 2008) засвідчують високе вміння вірно окреслити особисті виконавські риси артисток балетної сцени і разом з тим митець демонструє мить блискучої появи індивідуального цікавого образу майбутньої героїні — відбувається рівень живописної інтерпретації — неочікуване перевтілення портретних значень у іншу сценічність. Цей художній задум досить рідко застосовувався і Константином Ломикіним, і Едгаром Дега. Тому і науковий співробітник Ермітажного музейного комплексу Олександр Сушков вбачає, що «художник Василій Братанюк чудовим чином відтворює атмосферу особливого світу театру. Він має дар дивно й чітко відчувати мову танцю, вгадувати кожен жест. На полотні відбувається подія, за своїм емоційним настроєм подібна до підняття завіси у театрі. Талант художника дозволяє засобами живопису передати балетну гармонію і красу рухів» [5, с. 566].

За твердженням енциклопедичного фонду Росії [5] В.І. Братанюк залишається громадянином України. Перебуваючи на рідній землі, зокрема, спілкуючись із колегами під час проведення минулорічного XIV Міжнародного репінського пленеру [6], митець обнадійливо, із спогляданням на майбутнє, підкреслює важливість для натхнення сукупних переваг досвіду великих вчителів, наполегливо відданих справі збагаченню і вмілому переоформленню власного образотворчого досвіду у інші, можливо новітні індивідуально-мистецькі горизонти. Тепла енергія вдячності рідній землі випромінюється у декількох роботах залишених Василем Братанюком Чугуєвській художній галереї. Митець народився у місті Старокопчанів, тому магнетизм Харківщини по-особливному дивує вдивляючись у одухотворено-реалістичне полотно «Майстерня І.Є. Рєпіна у Чугуєві» (полотно, олія, 2013) — віднедавна саме цей твір став вже провідною

та надзвичайною емблемою чугуївського музею. Робота сповнена саме тими барвистими класично виконаними рефlekсами, які прикутують уважний погляд поціновувачів талановитих балетних сюжетів В. Братанюка.

Недосяжно дивна художня енергія балетного мистецтва у вітчизняній живописній пластиці Василя Братанюка та Костянтина Ломикіна постає завдяки чіткому встановленню вірних образних знаків — еквівалентів танцювального буття — у індивідуальній живописній розмові кожного із представлених митців. У ювілейний для обох художників рік, поглиблене вивчення тематичного середовища — серії картин присвячених об'ємним вимірам танцювального життя — дозволило стверджувати, що натхненна творчість В.І. Братанюка та К.М. Ломикіна відкриває спрямовано-цікавий стиль, який чітко виблискується завдяки вмілому пензлю у довершених відбитках танцювально-палаючої закарбованої миті навічно, створюючи тендітно-витончений естетичний ідеал краси!

1. *Торрес Рамос Ж.* Дега. — М., 2006.
2. Artindex: Художники Петербурга '2003. — СПб., 2003.
3. *Выборжанин В.* Братанюк В.И. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.peoples.ru/art/painter/>
4. Балет: Энциклопедия. — М., 1981.
5. *Сушков А.* Благотворительный аукцион «Балет, театр, музы» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://artinvestment.ru/news/auctnews/>
6. Разгадать феномен чугуевской земли [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ilchakov.net.ua/music/>

Анотація. Стаття розкриває особливості індивідуально-творчих настанов В. Братанюка й К. Ломикіна, узагальнень витонченого заглибленого відношення і палкого відчуття яскравої хвилі певного тематичного спрямування, адже полотна митців насичені конкретними драматичними, інколи сюжетними візерунками дієвих вимірів танцювальної вимови.

Ключові слова: тематичний живопис, індивідуальна стилістика, естетичний ідеал, живописна пластика, балетне мистецтво.

Аннотация. Статья устанавливает особенности индивидуально-творческих установок В. Братанюка и К. Ломыкина, обобщений утонченного глубокого отношения к стремительным ощущениям яркой волны определенного тематического сопровождения, ведь полотна художников насыщены конкретными драматическими, иногда сюжетными характерами действенных измерений неуловимых акцентов танцевального языка.

Ключевые слова: тематическая живопись, индивидуальная стилистика, эстетический идеал, живописная пластика, балетное искусство.

Summary. The article opens features of individually-creative generalizations of the interesting profound relation to prompt sensations of a bright wave of certain thematic support, after all, V. Bratanjuk's and K. Lomykin's pictures are sated by certain subject drama characters of effective measurements of imperceptible accents of dancing language.

Keywords: thematic painting, individual stylistics, an aesthetic ideal, picturesque plastic arts, ballet art.